

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודת שבע ברכות ע"י קהלתינו הק'

של נכדו החתן הרב משה יעקב פינטער שליט"א

יום ד' פרשת וישלח תשפ"ב לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רנ"ז

תכליתו הוא להקים לאחיו שם בישראל, ולא ימחה שמו מישראל (דברים כה-ו). ומבואר ברמב"ן (בראשית לח-ח), דיש בזה הענין סוד גדול מסודות התורה וכו', והיו החכמים הקדמונים קודם התורה יודעים כי יש תועלת גדולה ביבום האח, והוא הראוי להיות קודם בו, ואחריו הקרוב במשפחה, כי כל שארו הקרוב אליו ממשפחתו אשר הוא יורש נחלה יגיע ממנו תועלת. והיו נוהגים לישא אשת המת האח או האב או הקרוב מן המשפחה. ולא ידענו אם היה המנהג קדמון לפני יהודה. ובבראשית רבה (פה-ה) אמרו, כי יהודה התחיל במצות יבום תחלה, כי כאשר קבל הסוד מאבותיו נודרו להקים אותו.

וכאשר באתה התורה ואסרה אשת קצת הקרובים, רצה הקדוש ברוך הוא להתיר איסור אשת האח מפני היבום, ולא רצה שידחה מפניו איסור אשת אחי האב והבן וחולתם, כי באח הורגל הדבר ותועלת קרובה ולא בהם, כמו שהזכרתי. והנה נחשב לאכזריות גדולה באח כאשר לא יחפוץ ליבם, וקוראים אותו בית חלוץ הנעל (דברים כה-ז), כי עתה חלץ מהם, וראוי הוא שתעשה המצוה זאת בחליצת הנעל. וחכמי ישראל הקדמונים מדעתם הענין הנכבד הזה, הנהיגו לפנים בישראל לעשות המעשה הזה בכל יורשי הנחלה, באותם שלא יהיה בהם איסור השאר, וקראו אותו גאולה, וזהו ענין בועז וטעם נעמי והשכנות ע"כ.

וזהו ביאור הפרשה, כי רות מת בעלה מחלון, ולא היה לו אחים, כי אחיו כליון גם כן מת. והנה הקרובים

מצינו בבעז בעת שנשא את רות, ברכו אותו כל העם והזקנים, יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל, ועשה חיל באפרתה, וקרא שם בבית לחם (רות ד-יא). ויש להבין הלא בועז משבט יהודה היה ומבני לאה, ולמה הזכירו לו את רחל. ולא עוד, אלא שהקדימו את רחל קודם ללאה (עיין רש"י). ואם רצו להרבות הברכה שיהיו כהאמהות שבנו בית ישראל, י"ב שבטי י-ה, אם כן היה להם להזכיר גם בלאה וזלפה, אשר כמה שבטים יצאו מהם.

גם יש להבין מה שאנו קורין לכלל ישראל שלשה אבות אברהם יצחק ויעקב, וארבע אמהות שרה רבקה רחל לאה (ברכות טז). דבשלמא שלשה אבות יש לכל אחד מישראל, אבל ארבע אמהות, אין לכל שבט רק שלשה אמהות, כי בני רחל אינם בני לאה, וכן להיפוך. ואם הכוונה כי לעם ישראל יש ארבע אמהות, הלא יש גם בני בלאה ובני זלפה, ויש ששה אמהות. ובפשטות הכוונה, כי לאה אמרה, הנה אמתי בלאה בוא אליה וגו' ואבנה גם אנכי ממנה (בראשית ל-ג), ועל כן מתייחס בני השפחות לאדוניהם רחל ולאה, ורק אלו הארבעה אמהות חשיבי, ולא השפחות.

*

והנה בחבורת זבהם נהגה' אנו עוסקין כעת במסכת יבמות, נמשיך הדברים באותו ענין. הנה ענין הנישואין של רות לבעז היה מגדר מצות יבום, אשר

אבל סופו מתברר כי הוא הגרוש והאומלל, יושב יחידי בביתו מבלי שמחת החיים.

ועל דרך זה היה בהגואל ההוא, הוא לא רצה להקים שם לאחיו, סופו נמחה שמו בתורה, והוא פלוני אלמוני. אבל בועז שנשא את רות, להקים שם המת, בירכו אותו וקרא שם בבית לחם, אשר בסופו יצא ממנו מלכות בית דוד עד עולם. ועל זה אמרו במשנה (אבות א-ג) נגיד שמא אבד שמייה, כי 'גד' הוא לשון חיתוך וכריתה, וכמו שפירש רש"י (בראשית ל-יא) ותאמר לאה בא גד, שנולד מהול, כמו גודו אילנא (דניאל ד-יא) ע"כ. והיינו 'נגיד שמא', המכרית שמו של אחר בזלזולים ובזיונות, אז סופו 'אבד שמייה', אשר שמו יוכרת, כמו שאנו רואים אצל פלוני האלמוני שלא רצה להקים שם אחיו.

*

והנה רש"י פירש בטעם שלא רצה בה הגואל ההוא, מפני שהיה אלמוני, אלמן מדברי תורה, שהיה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, והוא אמר פן אשחית את נחלתי, זרעי, כמו נחלת ה' בנים (תהלים קכז-ג), לתת פגם בזרעי שנאמר (דברים כג-ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' (רו"ד ז-ז) ע"כ. ולכאורה יפלא הדבר בשתים, דאם כן איך אמר לבעוז גאל לך אתה את גאולתי, הלא גם הוא מצווה בלאו דלא יבא עמוני. ועוד, דלמה אמר שלא יוכל לעשותו פן אשחית את נחלתי, לתת פגם בזרעו, הלא הוא עצמו עומד באיסור לאו לעשותו, ולמה תולה זאת בפגם זרעו.

ונראה דאיתא במדרש (דב"ר ד-ה) שהקב"ה אומר אין אדם שומע לי ומפסיד, שלא יתכן שיצא האדם בהפסד בשביל שעשה רצון קונו. והיינו שכאשר בא לפני האדם דבר מצוה לעשותו, יתכן שיעשה חשבונות איזה הפסד יגיע לו מזה, ועבור זה נמנע מלעשותו. ולדוגמא בנתינת צדקה נמנע לפעמים, שחושב אולי יצטרך למעות ההוא לפרנסתו או לעת זקנתו או עבור בניו. במסחר ובמשא ומתן נוגע בממון אחרים בשביל חשבונות של ריוח ממון. ולעניינינו לגבי שידוכין, כאשר יש לו בן להשיאו, ועומד לפניו שידוך עם בת תלמיד חכם, שאמרו (פסחים מט.) לעולם ימכור אדם

שלאחריהם, הם אביו של מחלון ואחיו, שהיו שלשה אחים, אלימלך (אבי מחלון), שלמון, וטוב (רש"י רות ג-ב). והנה גם שלמון לא היה חי עוד, אלא נשאר בנו בועז. ואם כן היו לבעלה שני קרובים, הגואל היותר קרוב הוא 'טוב', ואחריו בן שלמון הוא בועז. וכאשר ביקשה רות מבעוז לייבמה, ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה (שם ג-ט). השיב לה בועז, ועתה כי אמנם כי גואל אנכי וגם יש גואל קרוב ממני, ליני הלילה והיה בבוקר אם יגאלך 'טוב' יגאל, ואם לא יחפוץ לגאלך, וגאלתיך אנכי חי ה' (ג-ב). ואמר הכתוב שוב, ובעוז עלה השער וישב שם, והנה הגואל עובר אשר דבר בועז, ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני ויסר וישב, והציע לו בועז שהוא יגאול, ויאמר הגואל לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נחלתי, גאל לך אתה את גאולתי כי לא אוכל לגאול. והסכים בועז לגאולה, וכמו שנאמר (ד-ז) וגם את רות המואבית אשת מחלון קניתי לי לאשה, להקים שם המת על נחלתו, ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו, עדים אתם היום ע"כ.

*

והנה מתחלה קרא הכתוב את הגואל ההוא בשמו, אם יגאלך 'טוב' יגאל, ושוב קרא אותו בשם 'פלוני אלמוני', ופירש רש"י שלא נכתב שמו לפי שלא אבה לגאול. פלוני, מכוסה ונעלם לשון כי יפלא. אלמוני, אלמן מבלי שם ע"כ. ויש בזה מוסר השכל, דכיון שזולל להקים 'שם' לאחיו, על כן נאבד גם שמו. וזהו על דרך שאמרו (אבות ב-ז) על דאטפת אטפוך, וסוף מטיפיך יטופן, כי במדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה ט). וכל מה שאדם עושה להפסיד לאחרים, סופו הוא בא לכך. וכמו שנאמר (תהלים ז-ז) בור כרה ויחפרהו ויפול בשחת יפעל.

ואיתא בתוספות יום טוב (נדרים י-ג) ששמע בדרשה ממהר"ל מפראג שאמר, כי המוסר ממון חבירו לעכו"ם נקרא בדברי חז"ל בשם 'מסור', ולכאורה הוא הפועל 'המוסר' אחרים, אבל קראוהו מסור, להורות כי בא יבוא יומו ולא יאוחר והרי הוא נמסר ע"כ. ושמעתי לפרש בזה, מה שמגרש אשתו קורין אותו אחר זה בשם גרוש ולא מגרש. כי הן אמת לפי שעה הוא היה המגרש אותה מביתו,

הוא הקים שם לאחיו, וזכה שיצא מזרעו מלכות בית דוד עד עולם, שעל כסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו, כי זהו שכר העושה מצוה לשם שמים, לעשות נחת רוח לקונו, גם כאשר רואה לפניו חשש הפסד, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע.

*

וכדבר הזה מצינו בפרשה העברה בנישואי רחל ולאה ליעקב, שאמר הכתוב (בראשית כט-כה) ויהי בבקר והנה הוא לאה. ופירש רש"י אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב סימנים לרחל, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה, אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים (מגילה יג:) ע"כ. כמה מסירת נפש יש במעשה ההוא, אין בעולם עוד שידוך כזה לפניו כמו יעקב הצדיק, ולא היתה בטוחה כלל שיעקב ישא שתי אחיות, וגם אם ישא אותה בנוסף ללאה, היא לא תהיה היחידה שתביא את השבטים לעולם. ומה גם שאמרו ששתי בנות ללבן, ושני בנים לרבקה, הגדולה לגדול והקטנה לקטנה (רש"י בראשית כט-ל). ואם כן כאשר ישא יעקב את לאה תשאר רחל לעשו הרשע. ובאמת כאשר לא ילדה רחל בנים, היתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו, שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים. ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים (ב"ר עג-ד), הוא שייסד הפייט, האדמו"ן כבט שלא חלה, צבה לקחתה לו ונתבהלה (רש"י שם ל-כב). ומכל מקום לא שתה רחל ללבה כל זאת, ואמרה עכשיו מוטל עלי עבודת קוני למנוע את אחותי מבושה, ולא עשתה חשבונות של הפסד ממעשיה.

ובאמת לא הפסידה רחל כלל ממעשיה בסופה, ואדרבה במעשה זו יצתה בריוח נפלא, כי רחל היתה עקרה, ואמר הכתוב (שם) ויזכור אלקים את רחל וישמע אליה אלקים, ויפתח את רחמה, וברש"י זכר לה שמסרה סימניה לאחותה ע"כ. ואילו לא היתה מוסרת הסימנים ללאה, היתה נשארת עקרה, והיה יעקב לוקח את לאה, והיא היתה מעמידה כל השבטים. ומזה יש ללמוד איך יש לעשות רצון ה' בתמימות, ולא לעשות חשבונות של ריוח והפסד לפי ראות העין.

כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם, מכל מקום יעדיף שידוך של עשירות, מפני חשבונות של עתיד, ומוותר על מעלת התורה והיראה. או כאשר יש לו בת להנשא, ועומד לפניו שידוך של בחור תלמיד חכם וירא שמים, יקח עבודה שידוך עם ממון גם כאשר יוותר על מעלת תורה ויראה. ועל זה אמרו שאין לאדם לעשות חשבונות על העתיד, ויאמין שאם עושה רצון קונו מה שראוי על פי תורה, לא יצא לו הפסד, ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום (משלי יט-כא), וכל חשבונות האדם ותכניותיו, על פי רוב רואין ברבות הימים כי שוא המה, ורק ביד ה' להשפיל ולרומם, וה' מוריש ומעשיר (שמואל א ב-ז), וחשבונות האדם המה הבל.

והנה הגואל ההוא שלא רצה לגאול את רות, ידע היטב דהיא מותרת, כי עמוני ולא עמונית. אמנם היו רבים שפקפקו בזה, וכמו שאמרו (יבמות עו:) שדואג האדומי אמר לשאול המלך על דוד, שהיה כבר דור שלישי מרות, עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא למלכות אם לאו, שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו, משום דקא אתי מרות המואביה. ואמר המלך צא ושאל בבית המדרש, ואמרו כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ע"ש. ואמר הגואל לבועז, הן אמת כי אני ואתה יודעים שרות מותרת, ויש מצוה לגאול אותה, אבל יש לי חשבונות על השידוכין מהבנים שיוולדו, שתהא קשה להם למצוא שידוך, כי יש שירננו עליהם שהם בני חייבי לאוין, ויש בהם פגם, ואסורין הם לכהונה, ולדעת רבי עקיבא בני חייבי לאוין הם ממזרים ואסורים לבוא בקהל (יבמות יד:). ואני לעצמי בודאי הייתי מקיים דבר תורה לגאול אותה, אבל לא אוכל להשחית את נחלתי, לתת רינון של פגם על זרעי, וגאל לך אתה את גאולתי כי לא אוכל לגאול.

אמנם בועז לא עשה חשבונות, מוטל עלי מצוה לקיימה, כי כעת אין גואל קרוב יותר ממני, ואין מקום לעשות חשבונות בעת קיום מצוה, ורק עצת ה' היא תקום, וייבם אותה. ונתברר לעין כל כי אין אדם שומע לי ומפסיד,

ולכן כאשר בועז נשאה את רות, ועשה מה שמוטל עליו, ולא חש להפסד שירננו על בניו, ולא אמר לא אוכל לגאול פן אשחית את נחלתי, ליתן פגם בזרעי, הרי עשה כמו שעשתה רחל אמנו, שמסרה הסימנים ללאה, לעשות מה שמוטל עליה להציל את אחותה מבושה, ולא הסתכלה על חשבונותיה הפרטיים שיוצאת בהפסד, וסופה היתה לה מזה ריוח עצום. על כן ברכו את בועז, יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל, שלא הפסידה רחל כלל, אדרבה יצתה בריוח מופלג ממעשיה, שהיתה עקרה ונפקדה בזכות זה, עד שבנו שתיהם את בית ישראל, כן אתה תזכה לברכה זו, ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית לחם, ונתקיימה ברכתם שמזיווג זו יצתה מלכות בית דוד עד ביאת משיח בן דוד.

ולכן אנו קורין לרחל וללאה אמהות של כל ישראל, והוא על דרך שאמרו (סנהדרין יט:): גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה (תהלים עז-טז), וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד, אלא יעקב ילד ויוסף כלכל, לפיכך נקראו על שמו ע"כ. הרי דהמסייע לגידול הבנים נקראו על שמו. וכמו כן רחל סייע ללאה שתלד, שמסרה לה הסימנים. וכניסת לאה ליעקב סייע לרחל שעבור זה נפקדה, על כן קורין לרחל וללאה יחד אמהותיהן של ישראל, אשר בנו שתיהם בית ישראל.

*

והנה ביום החתונה כאשר אקיץ משינתי נפלה פסקא בפי, הכתוב (תהלים לז-ג) בטח בה' ועשה טוב, שכן ארץ ורעה אמונה, ומסיים עלה, והתענג על ה', ויתן לך משאלות לבך, ויש בזה סימנא טבא לשמחת הנישואין. ויש לשלב זאת לענייננו, כי הנה האדם נקרא בתואר 'אדם', על שם הכתוב (בראשית ב-ז) וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים. ויש להבין למה נברא האדם באמת מן האדמה, גוש חומר עפרי, וקורין את שמו על זה, אשר נפש חיה הוא שמו.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת לא.) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות וגו' (ישעיה לג-ו), אמונת זה סדר זרעים.

ובתוספות מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים זורע ע"כ. וביאורו הוא, כי האדם הזורע שדהו יוכל רק לחרוש ולזרוע, ושוב נצרך למתנת אלקים, ירידת הגשם והטל אשר רק ביד ה' המה, ואין בידו לגמור הדבר בעצמו שיוציא שדהו פרוי, ומפתח של גשמים הוא רק בידו של הקב"ה (תענית ב.), אלא הוא מאמין בחי העולמים שימציא לשדהו מה שחסר לו, הטל והגשם והשלג.

וזהו מוסר השכל להאדם, שכן הוא בכל מעשיו אשר האדם חושב ועושה פעולות עם תכניות שונות, אשר אחר כל החשבונות תלוי הגמר בדיבורו של מקום, ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. ועל כן נברא האדם מן האדמה ונקרא על שמו בתואר אדם, ללמדו שכמו שהאדמה שמוציא חיי כל העולם כולו, מכיר האדם שאחר שהוא עושה כל פעולותיו לטובה, הגמר תלוי ביד ה', כן יהיה בכל מעשיו, לעשות תמיד רצון קונו מה שמוטל עליו, ולא יעשה חשבונות על העתיד, כי העתיד אינו תלוי בידו אלא ביד גזירת עליון, ואין אדם שומע לי ומפסיד.

ועל כן אמר 'בטח בה' ועשה טוב', אין טוב אלא תורה, בטח בה' ותעשה מה שמוטל עליך לעשות בדרכי התורה, 'שכן ארץ', כמו שרואין אצל הארץ, שהאדם חורש זורע ועושה מה שמוטל עליו, והגמר תלוי כבר בחשבונות שמים, 'ורעה אמונה', תרעה עצמך באמונה זו, שהתוצאות שתהיה ממעשיך הם רק ביד ה', ולא יפסיד כלל, 'והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך'.

וכמו כן שילם ה' לבועז שנשא את רות, דאיתא במדרש (ב"ר צו-ד) שהיה אז כבר יתר מארבע מאות שנה ע"ש. ואמר הכתוב (רות ד-ג) ויבוא אליה ויתן ה' לה הריון. ובמדרש (ר"ר ז-ז) אמר הקב"ה בועז עשה את שלו, ורות עשתה את שלה, אמר הקב"ה אף אני אעשה את שלי, ויתן ה' לה הריון ע"כ.

כן נזכה שהזיווג יעלה יפה יפה לבנות בית נאמן בישראל. ויתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל, מתוך נחת והרחבת הדעת. ■